

Surrealisme

Formålet med forløbet er at lade eleverne udforske surrealismens eksperimenterende arbejdsformer og metoder som inspiration for egne processer. De skal eksperimentere med form og materiale og reflektere over, hvordan man kan fortolke oplevelser og stemninger. Dertil skal eleverne undersøge, hvordan det urovækkende og det ubevidste kan omsættes til visuelle og filmiske fortællinger

Når I har afsluttet forløbet, har eleverne bl.a. arbejdet med:

- At afprøve surrealisternes metoder og lade sig inspirere af deres arbejdsformer.

- At indgå i en umiddelbar og spontan proces med en legende og eksperimenterende tilgang.
- At fortolke og undersøge forskellige kunstneriske udtryk og formsprog.
- At undersøge begrebet *das Unheimlich* og udvikle egne idéer og udtryk gennem film.

Kunstværker brugt i dette forløb

- Sensibelt portræt af Wilhelm Freddie
- Venetiansk portræt af Wilhelm Freddie
- Hun var aldrig alene af Kathrine Ærtebjerg
- PANOPTIKA - Hjemligt Triptikon af Jesper Rasmussen
- Uden titel (Siddende mand med prikker på blå tæppe) af Peter Land
- Mindet om min mors undertøj forvandlet til et flammesikret forhæng af Annika von Hausswolff

Udarbejdet af SMK Connect

Klassetrin

Udskoling

Fag

Dansk

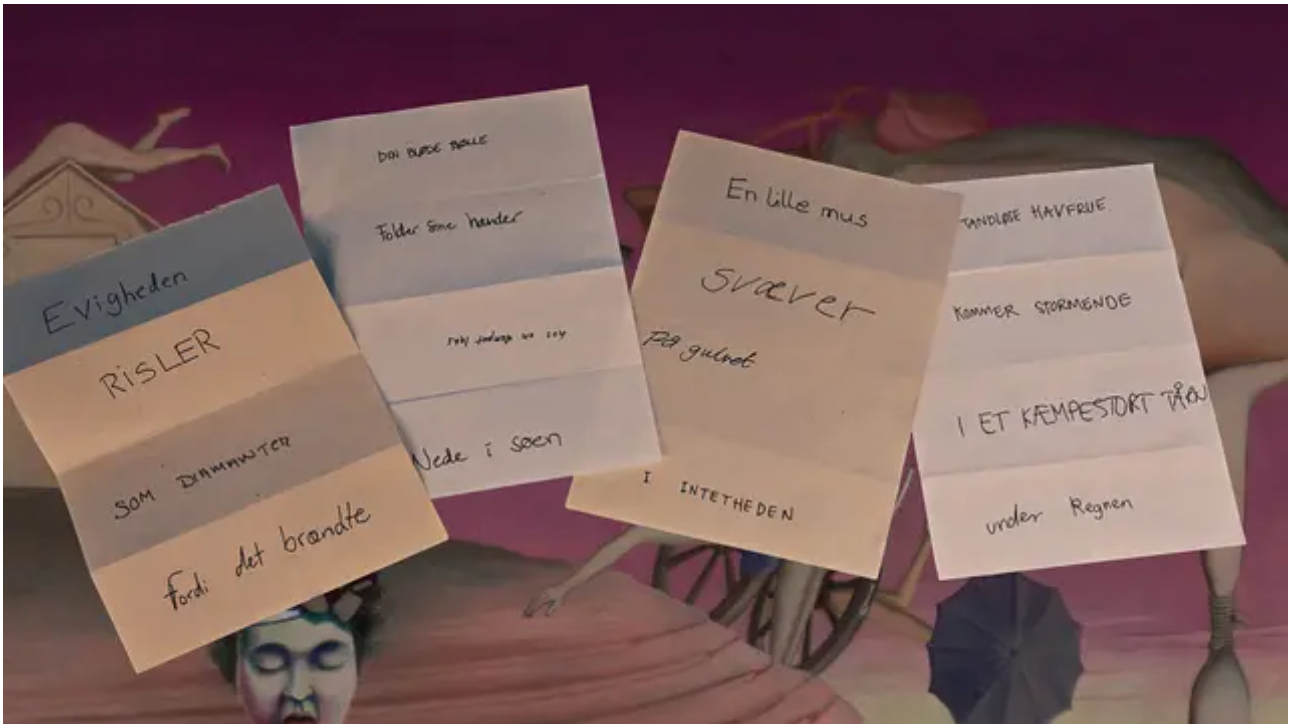
Indhold

4 lektioner og 25 minutter

Opgave

Cadavre exquis – foldedig

⌚ Under 1 lektion

Kender du foldetegning? Det hele startede faktisk med ord! I denne opgave skal eleverne skabe fællesdigte ligesom surrealisterne og finde vej ind i det underbevidste, for at se hvad der sker, når man skaber kollektivt, giver slip og er i proces.

Kollektivt ordeksperiment

🕒 30 minutter

I 1925 introducerer surrealisterne *cadavre exquis* i deres kunst – en leg og en kollektiv metode, hvor flere kunstnere skaber billeder eller sætninger sammen, uden at kende hinandens bidrag. Navnet *cadavre exquis* betyder 'udsøgt lig' og stammer fra et tidligt eksempel på deres leg, som resulterer i sætningen: "Det udsøgte lig vil drikke den nye vin".

Cadavre exquis er en selskabsleg, men også et kreativt eksperiment. Først bruges den til ordlege og digte, senere udvikler den sig til foldetegning, som mange kender, hvor et papir foldes, så hver deltager kun ser en del af den foregående tegning. Det resulterer i uventede figurer og billeder uden en samlet fortælling. Med tiden indbefatter *cadavre exquis* desuden collagen som kunstnerisk metode.

For surrealisterne er *cadavre exquis* mere end en leg – det er en strategi, som lader det kollektive spille en større rolle i den kunstneriske skabelse. På den måde udfordrer surrealisterne idéen om, at kunst primært er et resultat af individuel intention og kontrol.

Skriv og giv videre

Fold papiret, så der er fire felter. Den første skriver sit/sine ord øverst på papiret og folder det derefter, så den næste kan skrive uden at kunne se, hvad der ellers står. Den næste skriver og sådan fortsætter legen.

Digtet kan opbygges efter denne struktur:

- Grundled / subjekt - udfører handling
- Udsagnsled / verbum - udtrykker handling
- Genstandsled / forholdsordsled - det handlingen drejer sig om
- Biled / adverbial - tid, sted eller årsag

Fortæl eleverne, at det ikke er så vigtigt at det skal give mening grammatisk - ofte bliver digtene mere interessante, når der er kontraster, sammenstød og 'fejl'. Du kan også have flere felter, ændre på strukturen, eller helt lade være med at have én og se, hvad der kommer ud af det.

Opsamling

Læs digtene højt for hinanden. Er de sjove, poetiske, mystiske? Hvilke indre billeder skaber de?

I kan lade opgaven slutte her og lade digtene stå som de er. Eller de kan bruges som udgangspunkt for flere opgaver – I kan fx arbejde med at lave en udstilling med dem, eller I kan visualisere digtene gennem tegning eller collage.

I SKAL BRUGE

- Papir og blyanter

BILAG

- Bilag foldedigtdigt.pdf
-

Opgave

Foldet portræt - fragmenter af en person

🕒 1 lektion og 10 minutter

Surrealisterne brugte collage og assemblage til at rive ting ud af deres vante sammenhæng og sætte dem sammen på overraskende måder. På den måde åbnede de for drømmenes betydning, det ubevidste og nye måder at se mennesker og verden på.

I denne opgave skal eleverne skabe et portræt af en person, der har gjort indtryk på dem — ikke som et fotorealistisk billede, men som en samling fragmenter, genstande, tekst og linjer, der tilsammen fortæller noget om personen.

Hvordan omsættes et umiddelbart indtryk af en person til et portræt? Hvilke fragmenter bliver sammensat til at forme opfattelsen af personen? Eleverne skal i denne opgave eksperimentere med collage/assemblage ud fra fem bensepænd.

Hvem tænker du på?

🕒 10 minutter

Du skal nu hjælpe eleverne med at vække minder, stemninger og sanselige billeder af en person, der har betydet noget for den enkelte elev, så portrættet får en følelsesmæssig forankring.

Eksempel på fremgangsmåde (en guide, der kan læses højt):

Luk øjnene et øjeblik. Tænk på en person, der på en eller anden måde har gjort indtryk på dig. Det kan være en, du kender godt – eller en, du kun har mødt kort. En fra din familie, en ven, en lærer, en nabo – eller måske en person du kun kender gennem musik, sport, bøger eller medier. Prøv at lade billeder dukke op, uden at du skal vælge rigtigt eller forkert. Bare mærk efter.

(Pause 10 sekunder).

Forestil dig, at du står tæt på personen.

Hvordan lyder stemmen? Er den høj, blød, rolig, grinende, hæs, stille?

Hvordan dufter omgivelserne omkring jer? Lægger du mærke til en bestemt duft – kaffe, hav, parfume, regn, støv, madlavning, skov?

Hvordan bevæger personen sig? Hurtigt, langsomt, rank, afslappet, nervøst, kraftfuldt?

Hvilke farver forbinder du med personen? Er det varme farver, kolde farver, stærke, støvede, gennemsigtige?

Hvilken lyd eller rytme passer til personen? Musik, stilhed, regn, skridt, latter, maskiner, stemmer?

Hvis du skulle røre ved personen eller noget de ejer – hvordan føles det? Blødt, ru, tungt, glat, køligt?

(Pause 10 sek.)

Nu må du gerne åbne øjnene...

Opsamling

Efterfølgende kan eleverne lave en hurtig skitse, hvor de hurtigt skriver eller tegner 3–5 ord, billeder eller symboler, som dukkede op, da de tænkte på personen.

Det kan være konkrete ting (cykel, grøn jakke, lav stemme) eller mere abstrakte ord (tryk, mystisk, energi, uro).

Eller I kan tage en refleksionsrunde i plenum, fx:

1. Hvad var det første, du så for dig, da du tænkte på personen?
2. Hvis du skulle beskrive personen uden at nævne navn eller udseende – hvordan ville du gøre det?
3. Hvad ville du spørge personen om, hvis I kunne mødes lige nu?
4. Hvad tror du, personen ville tænke om det portræt, du skal lave?
5. Er der en bestemt farve, form eller lyd, der føles “rigtig” for personen? Hvorfor?

I SKAL BRUGE

- papir
- blyant

Skab portrættet

🕒 1 lektion

Eleverne skal nu lave et portræt på det foldede stykke papir med de materialer, du har stillet til rådighed. På hvert fold/panel, skal I arbejde med et benspænd. Rækkefølgen kan variere.

Brug de fem benspænd nedenfor. Forklar at de skal bruge alle benspændene — men rækkefølgen kan variere.

1. **Genstand.** Vælg én genstand du forbinder med personen. Mal genstanden med hvid akryl på ét panel (fx nøgler, kop, guitar)
2. **Situation / oplevelse.** I et andet panel viser du en kort situation eller erindring gennem billeder og farver (ikke en realistisk scene, men stemning). Arbejd med collage og brug udklip fra blade og magasiner.
3. **Tegn med garn** (linjer som kropsholdning eller ansigtstræk). Brug garn/snor som “streg” til at angive kropsholdning eller hovedets kontur. Det skal være abstrakt!
4. **Skriv et spørgsmål eller en tekst.** Skriv en kort tekst, sætning eller et spørgsmål rettet til personen (fx “Hvorfor blev du ved med at synge?”). Placer teksten i et panel. Teksten skal både kunne aflæses, men også have et visuelt udtryk.
5. **Forbind panelerne.** Skab linjer/forbindelser (streger, tape, garn, malede linjer) som binder de fire paneler sammen til én sammenhængende fortolkning af den valgte person. Det er det femte benspænd: helheden.
6. **Afslutning:** Finpuds, sæt små fundne genstande fast på portrættet, skriv evt. en titel og navn på bagsiden.

Hjælp eleverne godt i gang ved at vise en **kort demo** (3–5 min)

1. Vis et færdigt eksempel (eller lav et live-mini-portræt på tavlen): vis genstanden, sæt et udklip, placer garn som streg — tal højt om dine valg.
2. Demonstrér hvordan genstandene limes på og hvordan man ”tegner med garn”
3. Giv et konkret eksempel på en tekstlinje og hvordan den placeres visuelt.

Udstil portrætte og lad eleverne tale om dem.

Opsamling

Stil åbne spørgsmål i plenum eller parvis fx:

- Hvem valgte du at portrættere — og hvorfor netop den person?
- Hvilke genstande og situationer har du valgt?
- Hvilke elementer valgte du, og hvad skal de sige om personen?
- Hvad var sværest — og hvad vil du gøre anderledes næste gang?

ISKAL BRUGE

- Ét A3-ark (kraftigt papir) foldet i fire felter – gerne sort
- Magasinudklip, aviser, fotos, mønstrede papirer.
- Lim, saks, limstift, tape.
- Garn eller snor
- Tusser/penne, evt. akrylmaling (gerne hvid)
- Små fundne genstande (knapper, nøgler)
- Små stofstykker, pap til relief.

BILAG

- Bilag til foldet portræt.pdf
- Opgaveark til foldet portræt.pdf

Opgave

Noget er anderledes...?

🕒 2 lektioner og 30 minutter

I denne opgave skal I udforske grænsen mellem det velkendte og det uhyggelige, det hjemlige og det foruroligende. Gennem fotocollage, kortfilm og mini-installation skal I skabe fortællinger, der får beskueren til at føle, at noget ikke helt stemmer – som om der gemmer sig noget under overfladen. I skal lade jer inspirere af Freuds begreb *das Unheimliche* og kunstværker, der rummer samme stemning – når noget velkendt pludselig virker fremmed.

Introduktion og inspiration

🕒 30 minutter

Introducer begrebet *das Unheimliche* og vis eksempler fra kunstværker (se forslag nederst).

Hvad betyder *das Unheimliche*?

Sigmund Freud beskrev i 1919 *das Unheimliche* som en særlig form for uhygge, der opstår, når noget velkendt bliver mærkeligt. Det er ikke som en gyserfilm – uhyggen ligger i stemningen, i de små twist, der gør, at noget velkendt føles foruroligende, fx et dukkehoved på en tallerken. Et vindue, der vender ind mod et andet rum i stedet for ud. Et tæppe, der buler, som om noget gemmer sig under det. Surrealisterne var optaget af drømme, underbevidsthed og det irrationelle – alt det, der ligger lige under overfladen. Nogle surrealistiske værker har noget *Unheimlich* over sig, ligesom der findes eksempler på samtidskunstværker, der kan vække en tilsvarende følelse.

Tal i fællesskab om

- Hvad gør noget “uhyggeligt” uden at være en gyser?
- Hvornår har I oplevet, at noget velkendt pludselig virkede mærkeligt?
- I kan lave jeres egen korte definition af begrebet *das Unheimliche* – skriv den i jeres notesbog.

Hvad er det ”hjemlige” og ”u-hjemlige” i disse værker?

Del eleverne op i grupper. Gruppen kigger på et af de udvalgte kunstværker (se forslag) og taler sammen om, hvad der føles hjemligt og u-hjemligt ved værkerne. Lad grupperne præsentere deres umiddelbare tanker for hinanden.

I SKAL BRUGE

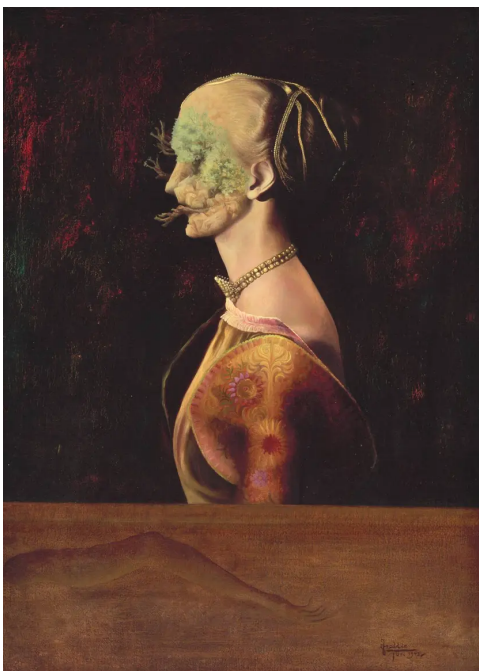
- kunstværker

Kunstværker

Titel
Sensibelt portræt

Kunstner
Wilhelm Freddie

Titel
Venetiansk portræt

Kunstner
Wilhelm Freddie

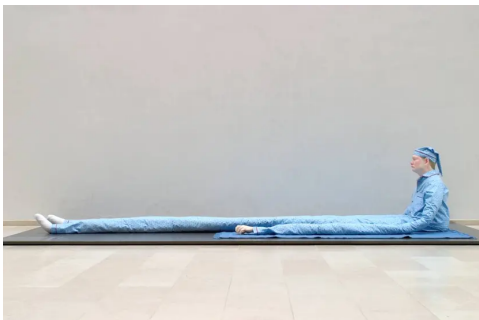
Titel
Hun var aldrig alene

Kunstner
Kathrine Ærtebjerg

Titel
PANOPTIKA - Hjemligt Triptikon

Kunstner
Jesper Rasmussen

Titel
Uden titel (Siddende mand med prikker på blå tæppe)

Kunstner
Peter Land

Titel

Mindet om min mors undertøj forvandlet til et flammesikret
forhæng

Kunstner

Annika von Hausswolff

Et barneværelse, et ansigt, et spejl?

🕒 2 lektioner

Her får du tre ideer til, hvordan I kan arbejde mellem det hjemlige og u-hjemlige, det velkendte og fremmede, uden at det uhyggelige bliver for tydeligt og tipper over.

1. Det velkendte ansigt – gjort fremmed

- Eleverne tager portrætfotos af sig selv eller hinanden.
- De manipulerer billedet digitalt eller ved at tegne/male ovenpå: flytter øjne, gentager dele af ansigtet, gør det symmetrisk eller fjerner mund/næse.
- Målet er at skabe et billede, der ligner — men alligevel *ikke er helt rigtigt*.

Samtale

- Hvornår bliver et menneskeligt ansigt “uhyggeligt”? Hvorfor reagerer vi sådan?
- Hvornår holder et ansigt op med at være “menneskeligt”?
- Hvorfor virker symmetri eller gentagelse nogle gange skræmmende?
- Hvilke ændringer skabte mest stemning i jeres billeder?

2. Spejlscenen

- Eleverne laver et filmklip med spejle som motiv, fx:
- En person, der ikke har et spejlbillede.
- Et spejl, hvor der sker noget andet end i virkeligheden.
- To identiske personer (samme elev to gange i billedet).
- De udforsker, hvordan det velkendte (dem selv) bliver fremmed.
- I kan tilføje lydelementer i filmen.

Teknisk tip: Brug noget at filme med og enkel redigering (split-screen, eksponering, refleksioner)

Vi anbefaler at bruge [Wevideo](#) på Skoletube

Samtale

- Hvad sker der, når spejlbilledet/refleksionen ikke stemmer med virkeligheden?
- Hvordan påvirker spejle vores opfattelse af “os selv”?
- Hvilke film eller billeder kender I, der bruger spejle på samme måde?

3. Det urolige børneværelse

- Eleverne bygger en mini-installation af et “børneværelse”, men ændrer små detaljer, så stemningen forstyrres, fx:
- Legetøj vendt med ryggen til.
- En stol, der står for tæt på væggen.
- En bamse uden øjne.
- Der arbejdes med lys (fx natlampe) og skygge.

Ekstra: Lad eleverne optage en 10 sekunders lydside (fx knirk, åndedræt, hvisken) som en del af værket.

Samtale

- Hvilke små ændringer gjorde rummet mærkeligt?
 - Hvordan brugte I lys, skygge eller farver til at ændre stemningen?
 - Hvor går grænsen mellem hyggeligt og uhyggeligt?
-

Om SMK Connect

SMK Connect gør den kunstneriske kulturarv levende og anvendelig for landets elever. Det sker via modulopbyggede, nøje tilrettelagte undervisningsforløb, der kan bruges direkte i underviserens planlægning.

Udgivet under CC BY-SA